2.10.2017
Oikeusministeriö
Budjettineuvos Miika Snellman

OIKEUSMINISTERIÖN LISÄSELVITYKSET 2018 TALOUSARVIOESITYKSESTÄ

Seuraavassa ovat oikeusministeriön vastaukset lakivaliokunnan 29.9.2017 esittämiin kysymyksiin.

1. **Kysymys. Mikä on tarkalleen ilmaistuna oikea vähenemä kuluvasta vuodesta vuoteen 2018 verrattuna luokassa 25.10.03. eli ”muiden tuomioistuinten toimintamenot”? TAE esityksen taulukon mukaan muutos on -6 350 000 eur. Se lienee fakta.**

Vastaus:

- Jos vähenemällä tarkoitetaan muutosta vuoden 2017 varsinaiseen talousarvioon verrattuna, muutos on -6,350 milj. euroa eli momentin lopussa olevan Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukon mukainen. Vastaava vähenemä vuoden 2017 talousarviossa verrattuna vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon on -6,267 milj. euroa.

- Oikeusministeriö katsoo, että jos tarkastellaan toiminnan/lainkäytön laajuuteen vaikuttavia muutoksia, tarkastelussa ei ole syytä ottaa huomioon sellaisia tekijöitä, jotka eivät vaikuta lainkäytön laajuuteen ao. vuonna. Oikeusministeriö katsoo, että tällaisia muutoksia ovat vuoden 2018 talousarvioesityksessä investointimenojen (istuntosali-infra ja ICT-hankkeisiin tarkoitetut investointimäärärahat) muutokset, sillä investointimäärärahat ovat luonteeltaan kertaluonteisia tai vain muutaman vuoden kestäviä. Samoin muutostarkastelussa ei ole syytä ottaa huomioon kilpailukykyvähennyksiä (Kiky), sillä työnantajan menot pienenevät Kiky-vähennyksiä vastaavasti. Jos nämä tekijät jätetään muutostarkastelun ulkopuolelle, ovat momentin 25.10.03 määrärahamuutokset -1,606 milj. euroa vuoden 2017 talousarvioon verrattuna seuraavat:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

~~Aineistopankkihankkeen (AIPA) istuntosali-infra~~	~~1 000~~
Eurooppalaisen patenttijärjestelmän jäsenmaksu	200
~~Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)~~	~~-5 680~~
~~Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2018 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)~~	~~3 713~~
Maksukyvyttömyysrekisterin kehittäminen (siirto momentille 25.01.05)	-70
Rangaistusmääräysten käyttöalan laajentaminen	-1 750
~~Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)~~	~~-3 100~~
Turvapaikanhakijoiden oikeusturva	1 580
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-143
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-74
~~Lomarahojen alentaminen (Kiky)~~	~~-49~~

~~Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)~~	~~-114~~
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	-9
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 183
Toimintamenosäästö (HO 2015)	-180
~~Työajan pidentäminen (Kiky)~~	~~-208~~
~~Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)~~	~~-306~~
Vuokrien indeksikorotus	104
Vuokrien indeksikorotusta vastaava säästö	-81
Yhteensä	-1 606 ~~-6 350~~

Jos tarkastelun ulkopuolelle jätetään vielä eurooppalaisen patenttijärjestelmän jäsenmaksu (+0,2 miljoonan euron lisämääräraha), koska jäsenmaksusta aiheutuu yhtä paljon menoja ja toisaalta kirjanpidon keskittämistä vastaava vähennys (-0.074 milj. euroa), koska keskittämisen pitäisi pienentää menoja vastaavasti, ovat lainkäytön laajuuteen vaikuttavat määrärahamuutokset momentilla 25.10.03 yhteensä -1,732 milj. euroa.

2. **Kysymys. Edellisen vuoden LaV lausunnossa todettiin, että ”Muiden tuomioistuinten toimintamenot vaikuttavat talousarvioesityksessä vähenevän kuluvaan vuoteen verrattuna noin kolmella miljoonalla eurolla (kilpailukykysäästöt eliminoituna)”. Mikä olisi vastaava vertailukelpoinen ilmaus tämän vuoden osalta.?**

Vastaus: Vuoden 2017 varsinaisen talousarvion perusteella valmisteltu Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukko on seuraava, johon oikeusministeriö on merkinnyt yliviivauksella vastaavat kohdat, jotka kohdassa 1 olevassa taulukossa on yliviivauksella jätetty tarkastelun ulkopuolelle vuoden 2018 talousarvioesityksen osalta. Tämän lisäksi vuoden 2017 varsinaisessa talousarviossa OM:n mielestä olisi syytä jättää tarkastelun ulkopuolelle omakustannusperiaatteen toteuttamista Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa koskeva lisämääräraha ja VaEL-maksun väliaikaista alentamista koskeva vähennys, sillä näillä ei ole vaikutusta viraston toimintaan, koska viraston menot muuttuvat vastaavasti. Kun nämä jätetään tarkastelun ulkopuolelle, ovat muiden tuomioistuinten toiminnan laajuuteen vaikuttavat muutokset vuoden 2017 talousarviossa **-2,361 milj. euroa** eli seuraavat:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1␣000 euroa)

~~Aineistopankkihankkeen (AIPA) istuntosali-infra~~	~~3 000~~
~~Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)~~	~~-1 441~~
~~Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)~~	~~5 680~~
Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmähanke (siirto momentille 25.01.05)	-55
Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan turvaaminen (siirto momentille 25.01.05)	-80
Ruuhkautuneet tuomioistuimet	-1 500
~~Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto~~	~~-6 000~~

~~momentille 28.70.20)~~	
~~Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)~~	~~3 100~~
~~Tulojen budjetointimuutokset (vihkimispalkkioiden nettoutus ja tuomioistuinmaksutulojen poistojen nettobudjetointi tulotilille)~~	~~-240~~
Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheenyhdistämiset	870
Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheenyhdistämiset	-150
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-58
~~Lomarahojen alentaminen (Kiky)~~	~~-2 890~~
~~Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa~~	~~226~~
~~Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)~~	~~-1 392~~
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	1
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 209
Toimintamenosäästö (HO 2015)	-180
~~Työajan pidentäminen (Kiky)~~	~~-1 901~~
~~Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)~~	~~-296~~
~~VaEL-maksun väliaikainen alentaminen~~	~~-1 752~~
Yhteensä	~~-6 267~~

Tätä -2,361 milj. euroa (ylöspäin pyöristettynä 3 milj. euroa) vastaava muutos TAE 2018:ssa on kohdassa 1 todettu -1,606 milj. euroa tai -1,732 milj. euroa (ylöspäin pyöristettynä 2 milj. euroa).

Jos kuitenkin tarkastelun ulkopuolelle jätetään vain kilpailukykyvähennykset, niin kuin LaV:n lausunnossa on todettu, vähennys on vuoden 2017 TA:ssa -0,212 milj. euroa eikä – 3 milj. euroa ja vuoden 2018 TAE:ssa -5,673 milj. euroa.

Jos tarkoitus on kuvata muutosta, joka talousarvioesityksestä aiheutuu vuonna 2018 lainkäytön laajuuteen, tätä muutosta parhaiten kuvaava vähennys on oikeusministeriön käsityksen mukaan kohdassa 1 todettu -1,606 milj. euroa ja kysymyksessä tarkoitettu virke kuuluisi tällöin seuraavasti: **”Muiden tuomioistuinten lainkäytön laajuuteen vaikuttavat määrärahat vähenevät talousarvioesityksessä kuluvaan vuoteen verrattuna noin kahdella miljoonalla eurolla (kilpailukykysäästöt ja investointimenot eliminoituna)”**

Yhteenvetona oikeusministeriö toteaa, että toiminnan/lainkäytön laajuuteen vaikuttavien muutosten tarkastelu on subjektiivista, mutta antaa oikeusministeriön käsityksen mukaan kuitenkin paremman kuvan talousarvioesityksen määrärahamuutosten vaikutuksesta toiminnan laajuuteen kuin pelkän momentin loppusumman vertailu vuoden 2017 varsinaisen talousarvion momentin loppusummaan.

3. **Kysymys. Tämän suhteen hämmennystä herättää tuomariliiton lausunto, jonka otsikon mukaan ”Tuomioistuinlaitoksen toimintaan vaikuttavat määrärahat pienenevät ensi vuonna 1 218 000 eurolla kuluvaan vuoteen verrattuna”. Heti otsikon perään tekstissä toteavat, että ”Talousarvioesityksessä tuomioistuinlaitoksen määrärahat pienenevät 5 695 000 eurolla vuoden 2017 varsinaiseen talousarvioon verrattuna”. Lausuman voi antajansa perusteella olettaa**

kuvaavan koko tuomioistuinlaitosta korkeimmat mukaan lukien. Mutta silti luvut eivät vaikuta täsmäävän yllä mainittuun ”muut tuomioistuimet” lukuun.

Vastaus:

Kysymyksessä mainittu vähenemä -5,695 milj. euroa vastaa momenttien 25.10.01, 25.10.02 ja 25.10.03 lopussa olevien Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset –taulukoiden summaa [-0,083 milj. euroa + 0,738 milj. euroa + (-6,350 milj. euroa)], mikä kuvaa momenttien kokonaismäärärahan muutoksia edelliseen talousarvioon verrattuna.

Tuomariliiton lausunnossa mainitun vähenemän laskentatavasta oikeusministeriöllä ei ole täsmällistä tietoa -1,218 milj. euroa, sillä se poikkeaa vähäisessä määrin oikeusministeriön tuomariliitolle liiton pyynnöstä esitetystä laskelmasta. Tuomariliiton lausunnon vähennys ilmeisesti kuitenkin koskee momentteja 25.10.01, 02 ja 03 ja tarkastelun ulkopuolelle on ilmeisesti jätetty mm. kilpailukykyvähennykset ja investointimenot.

4. **Kysymys. Yleisten tuomioistuinten (käräjäoikeudet, hovioikeudet, KKO) määrärahatilannetta/vähentymistä kuvaava luku olisi myös tarpeen.**

Vastaus: Tämän muutoksen selvittäminen vaatii hieman enemmän aikaa, koska osaa muutoksista ei ole kohdennettavissa suoraan yleisille tuomioistuimille ja hallintotuomioistuimille. Oikeusministeriö toimittaa vastauksen tähän kysymykseen selvitettyään asian.

5. **Kysymys. Näyttää siltä, että esityksessä ei ole nykyisellään mitään erityistä korvamerkittyä rahaa harmaan talouden torjuntaa. Onko kuitenkin niin, että harmaan talouden torjunta on huomioitu eri toimijoiden määrärahoissa (mm. syyttäjä, ulosotto). Jos on niin miten/millä luvuilla?**

Vastaus: Talousarvioesityksessä näkyvät vain muutokset edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon. Lisämäärärahat, jotka ovat pysyväisluonteisia ja säilyvät suuruudeltaan muuttumattomina, eivät näy kuin siinä talousarvioesityksessä, johon ne on otettu ensimmäistä kertaa.

Harmaan talouden torjuntaan kohdistettujen määrärahojen suuruus on tulkinnanvaraista, koska tuomioistuimet, syyttäjälaitos ja ulosottolaitos ovat toiminnassaan riippumattomia ja harmaan talouden torjuntaan kohdistetun korvamerkityn määrärahan osoittaminen etenkin tuomioistuimille ei ole käytännössä mahdollista. Vuoden 2016 talousarviossa eduskunta päätti osoittaa tuomioistuimille (25.10.03) 1,5 miljoonan euron lisäyksen ruuhkautuneille tuomioistuimille eikä harmaan talouden torjuntaan, mutta valtiovarainvaliokunta (VaVM 16/2015 vp) perusteli kuitenkin lisäystä mm. seuraavasti:

> Viime vaalikaudella talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunta oli yksi hallituksen painopiste ja siihen osoitettiin vuosittain lisämäärärahaa. Myös ensi vuonna harmaan talouden torjuntaan osoitetaan lisäresursseja, mutta ne kohdistuvat vain poliisille ja syyttäjälaitokselle, kun taas tuomioistuinlaitoksen ja ulosottolaitoksen osalta talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaan osoitettu lisärahoitus (yht. 2,9 milj. euroa) päättyy. Valiokunta pitää tilannetta valitettavana, sillä lisäresurssien suuntaaminen vain käsittelyketjun alkupäähän johtaa helposti asioiden ruuhkautumiseen tuomioistuimissa ja ulosotossa, jolloin käsittelyketjun alkupäässä saavutetut hyödyt saatetaan menettää.

Harmaan talouden torjuntaan saadut lisämäärärahat ovat olleet seuraavat (1 000 euroina):

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Harmaan talouden torjunta										
25.10.04 oikeusaputoimistot; siirto syyttäjälaitokselle	0	0	0	0	-400	-400	-400	-400	-400	-400

25.10.03; muut tuomioistuimet	1 381	1 561	1 561	1 561	1 500	0	0	0	0	0
25.20.01; ulosottolaitos	1 188	1 343	1 343	1 343	1 300	1 300	1 300	1 300	0	0
25.30.01 syyttäjälaitos	2 031	2 296	2 296	3 296	3 300	3 300	3 300	3 300	3 300	3 300
Yhteensä	**4 600**	**5 200**	**5 200**	**6 200**	**5 700**	**4 200**	**4 200**	**4 200**	**2 900**	**2 900**

Viitaten edellä todettuun VaV:n muistion 16/2015 perusteluihin, tässä taulukossa tuomioistuinten kohdalle on vuodelle 2016 merkitty 1,5 miljoonan euron lisäys harmaan talouden torjuntaan, vaikka VaVM:ssä lisäys on kirjattu ruuhkautuneille tuomioistuimille. Se tulisiko tämä 1,5 miljoonan euron tasomuutos ottaa em. taulukossa huomioon kuvattaessa harmaan talouden torjuntaan käytettävissä olevia määrärahoja, on tulkinnanvaraista.

Samoin taulukossa syyttäjälaitoksen kohdalla vuodelle 2016 merkitty 3,3 miljoonan euron lisäys on TAE 2016:ssa merkitty tasomuutokseksi, mutta samalla TAE 2016:ssa mainitaan po. kohdassa, että tasomuutos vastaa harmaan talouden torjuntaan vuoden 2015 talousarviossa osoitettua lisämäärärahaa, ja että tasomuutoksesta 400 000 euroa on siirtoa momentilta 25.10.04. Se tulisiko tämä 3,3 miljoonan euron tasomuutos ottaa em. taulukossa huomioon kuvattaessa harmaan talouden torjuntaan käytettävissä olevia määrärahoja, on myös tulkinnanvaraista. Toisaalta valtiovarainvaliokuntakin toteaa VaVM:ssä 16/2015 vp, että syyttäjälaitokselle osoitetaan harmaaseen talouteen lisärahoitusta, vaikka TAE:ssa puhutaankin tasokorotuksesta, joka vastaa edellisen vuoden harmaan talouden rahoitusta.

Vuoden 2018 talousarvioesityksessä ei ole lisämäärärahoja vuoden 2011 (vuoden 2012 talousarviossa alkoivat harmaan talouden torjunnan lisäykset) tasoon verrattuna kuin syyttäjälaitoksen ja ulosottolaitoksen kohdalla. Nämäkään lisämäärärahat (3,3 milj. euroa ja 1,3 milj. euroa) eivät ole lisäystä vuoden 2017 talousarvioon verrattuna, vaan ne ovat samansuuruisia kuin vuosina 2017 ja 2016 ja käytännössä myös vuonna 2015 olleet lisärahoitukset.